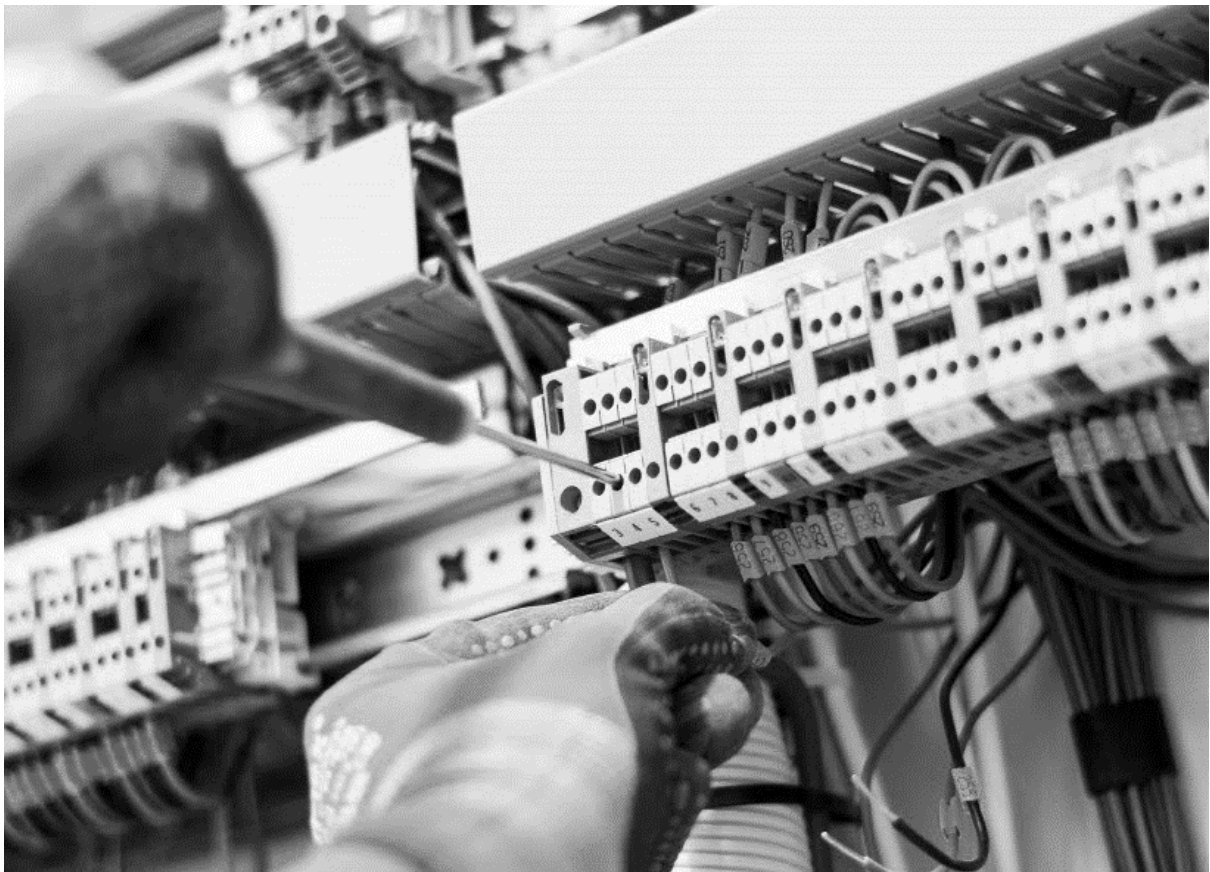

ARBETSKRAFTSIVANDRING FRÅN TREDJE LAND

BETYDELSEN FÖR INSTALLATIONSBRANSCHEN OCH
EFFEKTERNA AV ETT LÖNEGOLV

wsp

ARBETSKRAFTSIVANDRING FRÅN TREDJE LAND

KUND

Installatörsföretagen

KONSULT

WSP Advisory

121 88 Stockholm-Globen

Besök: Arenavägen 7

Tel: +46 10-722 50 00

WSP Sverige AB

Org nr: 556057-4880

wsp.com

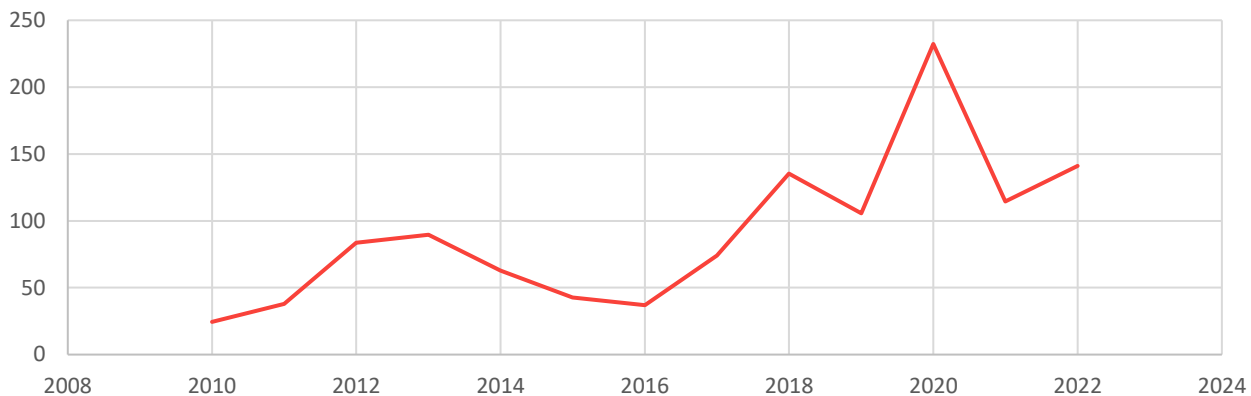
FÖRFATTARE

Tore Englén

ARBETSKRAFTSINVANDRINGEN ÖKAR I BETYDELSE FÖR INSTALLATIONSBRANSCHEN

Sett över tid har arbetskraftsinvandringen från tredje land fått en allt större betydelse för installationsbranschen. År 2010 beräknas endast ett tjugotal förstagångsansökningar om arbetstillstånd inkommit, vilket kan jämföras med över 200 ansökningar toppåret 2020.

Figur 1. Beräknat antal ansökningar om arbetstillstånd (förstagångssökande) avseende sysselsatta inom installationsbranschen 2010–2022.

Sett över hela perioden 2010–2022 beräknas totalt cirka 1200 förstagångsansökningar om arbetstillstånd inkommit som berör sysselsatta i installationsbranschen. Omkring hälften av dessa ansökningar bedöms avse arbete som distributionselektriker.

Tabell 1. Beräknat antal ansökningar om arbetstillstånd (förstagångssökande) avseende sysselsatta inom installationsbranschen 2010–2022, fördelning på yrke.

Yrke	Antal ansökningar
7125 VVS-montörer m.fl.	199
7126 Kyl- och värmepumpstekniker m.fl.	5
7212 Svetsare och gasskärare	58
7411 Installations- och serviceelektriker	144
7412 Industrielektriker	0
7413 Distributionselektriker	598
7420 Elektronikreparatörer och kommunikationselektriker m.fl.	177
Totalt	1181

OMKRING 400 ARBETSKRAFTSINVANDRARE FRÅN TREDJE LAND

Med utgångspunkt i antalet ansökningar om arbetstillstånd, tidpunkten för respektive ansökan och en framtagen så kallad överlevnadskurva kan vi göra en bedömning av den totala arbetskraftsinsats inom installationsbranschen som kan knytas till arbetskraftsinvandring från tredje land (se metodbilagan för en mer detaljerad beskrivning av tillvägagångssättet).

WSP bedömer att det år 2022 återfanns arbetskraftsinvandrare från tredje land inom installationsbranschen motsvarande omkring 400 årsarbetare eller måttliga 0,7 procent av den totala sysselsättningen (i de aktuella yrkena) inom installationsbranschen.

En yrkeskategori, *distributionselektriker*, sticker dock ut markant och i detta fall bedömer vi att omkring 10 procent av de sysselsatta inom installationsbranschen är arbetskraftsinvandrare från tredje land. Studerar man beviljade arbetstillstånden för distributionselektriker mer i detalj kan man konstatera att ansökningarna nästan uteslutande rör personer från länderna på Balkan, primärt Bosnien och Hercegovina samt Serbien.

Tabell 1. Beräknat antal sysselsatta arbetskraftsinvandrare från tredje land (årsarbetskrafter) inom installationsbranschen år 2022.

	Antal	Andel av total arbetskraft
7125 VVS-montörer m.fl.	73	0,4
7126 Kyl- och värmepumpstekniker m.fl.	2	0,1
7212 Svetsare och gasskärare	16	1,0
7411 Installations- och serviceelektriker	51	0,2
7412 Industrielektriker	0	0,0
7413 Distributionselektriker	218	10,1
7420 Elektronikreparatörer och kommunikationselektriker m.fl.	44	1,3
Totalt	405	0,7

HUR STOR ANDEL AV ARBETSKRAFTSINVANDRARNAS PÅVERKAS AV LÖNEGOLVET?

Enligt det så kallade Tidöavtalet ska det nuvarande lönegolvet för arbetskraftsinvandrare från tredje land höjas till medianlönen på svensk arbetsmarknad.

År 2022 var medianlönen på svensk arbetsmarknad 34 200 kr. Om man antar att arbetskraftsinvandrarna inom uppvisar exakt samma lönestruktur som de övriga sysselsatta inom det aktuella yrket är det förhållandevis få som påverkas av lönegolvet, mellan 31 och 55 procent beroende på yrke (tabell 2).

Verkligen synes dock vara en annan. I Riksrevisionen (2016) redovisas genomsnittlig månadslön för arbetskraftsinvandrare från länder utanför EU/EES. Redovisningen avser åren 2012–2014, med data för ett tjugotal olika yrken. Tyvärr återfinns inga typiska installationsyrken i denna sammanställning, men man kan konstatera att arbetskraftsinvandrare inom det närliggande yrket *byggnadssnickare* har en snittlön som ligger 20 procent under medelvärdet för samtliga sysselsatta inom yrket. Ser man till samtliga yrken som som föras till kategorin medelkvalificerad arbetskraft är differensen ännu något större (30 procent).

Om man istället utgår från det betydligt mer realistiska antagandet att lönerna inom installationsbranschen genomgående är 20 procent lägre för arbetskraftsinvandrare från tredje land och att lönespridningen inom respektive

yrke (bortsett från lönenivån) har en likartad profil som för de övriga sysselsatta så är det, som framgår av tabell 2, betydligt fler som kommer att påverkas av det kommande lönegolvet; mellan 78 och 100 procent beroende på yrke.

Tabell 2. Andel av arbetskraftsinvandrarerna från tredje land som påverkas av lönegolvet vid samma respektive 20 procents lägre löner än hos den inhemska arbetskraften.

	Samma löner som inhemsk arbetskraft	20 procent lägre lön än inhemsk arbetskraft
7125 VVS-montörer m.fl.	36	83
7126 Kyl- och värmepumpstekniker m.fl.	31	100
7212 Svetsare och gasskärare	62	100
7411 Installations- och serviceelektriker	50	86
7412 Industrielektriker	37	78
7413 Distributionselektriker	32	91
7420 Elektronikreparatörer och kommunikationselektriker m.fl.	55	95

EFFEKTER AV LÖNEGOLVET

Det kommande lönegolvet kommer att få två huvudsakliga effekter; i vissa fall kommer de anställningar som idag är förknippade med en lön under golvet att upphöra och i andra fall kommer arbetsgivarna välja att justera upp lönerna till den nivå som krävs för att behålla arbetskraften.

Givetvis kommer vi se inslag av både minskad arbetskraftsinvandring och uppjusterade löner, men hur mixen mellan dessa handlingsalternativ kommer att se ut är i allt väsentligt en öppen fråga. I tabell 3 nedan har vi därför valt att redovisa de bedömda effekterna av lönegolvet utifrån de två extremerna, det vill säga antingen total övervältring i ökade kostnader för arbetsgivarna eller en anpassning som fullt ut sker genom minskad sysselsättning. Effektbedömningen är gjord utifrån antagandet att lönerna i de aktuella yrkena generellt är 20 procent lägre för arbetskraftsinvandrarerna från tredje land.

Som framgår av tabell 3 nedan är bedömningen att lönegolvet som mest kan reducera antalet sysselsatta i installationsbranschen med cirka 360 årsarbetskrafter alternativt generera ökade kostnader för arbetsgivarna i branschen med totalt omkring 14 miljoner kr per år.

Det ska understrykas att denna kalkyl är ytterst statisk till sin karaktär. Självfallet skulle ett minskat inflöde av arbetskraft från tredje land även kunna få mer indirekta (och potentiellt betydligt större) effekter på arbetsgivarnas kostnader genom att det minskade utbudet pressar upp det allmänna löneläget inom yrket.

Denna dynamiska effekt torde inte minst kunna uppstå på arbetsmarknaden för distributionselektriker där arbetskraftsinvandrarerna från tredje land utgör en påtagligt stor andel av den samlade arbetskraften; sannolikt upp mot 10 procent.

Tabell 3. Effekter av lönegolvet för installationsbranschen vid anpassning genom minskad sysselsättning (årsarbetskrafter) respektive ökade lönekostnader (miljoner kr)

Yrke	Minskad sysselsättning	Ökade kostnader
7125 VVS-montörer m.fl.	61	2
7126 Kyl- och värmepumpstekniker m.fl.	2	0
7212 Svetsare och gasskärare	16	1
7411 Installations- och serviceelektriker	44	3
7412 Industrielektriker	0	0
7413 Distributionselektriker	198	5
7420 Elektronikreparatörer och kommunikationselektriker m.fl.	42	3
<i>Totalt</i>	362	14

LITTERATUR

Emilsson, H., K Magnusson, S Osanami Törngren och P Bevelander (2014), *The World's Most Open Country: Labour migration to Sweden after the 2008 law*, Current themes in IMER research, nr 15, Malmö universitet.

Joyce, P. (2019), Arbetskraftsinvandring – Vägar framåt, Rapport nr 9, Fores och Ratio 2019.

Migrationsverket (2022), Årsredovisning 2021

Riksrevisionen (2016), Ett välfungerande system för arbetskraftsinvandring?, RiR 2016:32.

SCB (2011), *Återutvandring efter tid i Sverige*, bakgrundsmaterial om demografi, barn och familj 2011:1.

SOU 2021:88, *Ett förbättrat system mot arbetskraftsexploatering m.m.*

METODBILAGA

Underliggande data och några grundläggande antaganden

Från Migrationsverket har vi erhållit statistik över samtliga beviljade arbetstillstånd för medborgare från tredje land, från år 2010 och fram till och med 2022-05-31. Denna statistik innehåller även uppgifter om längden på varje enskild tillståndsperiod och vilket yrke som ansökan avser. Yrkena redovisas såsom de är definierade enligt *Standard för svensk yrkesklassificering* (SSYK) och redovisningen görs på så kallad fyrsiffrig yrkeskod.

För att skapa sig en uppfattning om hur många arbetstillstånd som specifikt kan kopplas till installationsbranschen har vi ett första steg identifierat de viktigaste yrkeskategorierna i branschen såsom de är definierade enligt SSYK. Det handlar då om följande yrken:

- 7125 VVS-montörer m.fl.
- 7126 Kyl- och värmepumpstekniker m.fl.
- 7212 Svetsare och gasskärare
- 7411 Installations- och serviceelektriker
- 7412 Industrielektriker
- 7413 Distributionselektriker
- 7420 Elektronikreparatörer och kommunikationselektriker m.fl.

Alla ansökningar som rör ovanstående yrken avser förstås inte arbete inom installationsbranschen. För att avgöra hur stor andel av ansökningarna som kan kopplas dit har vi antagit att denna andel korresponderar mot installationsbranschens andel av det totala rekryteringsbehovet inom det aktuella yrket. Mer specifikt har vi studerat hur stor andel av det totala rekryteringsbehovet inom respektive yrke som kan knytas till branschaggregatet *Byggverksamhet*.

Rekryteringsbehovet, det vill säga det inflöde av arbetskraft som krävs för att klara pensionsavgångar och sysselsättningstillväxt, har beräknats med ledning av data från SCB/Yrkesregistret, där antalet anställda inom varje yrke finns redovisat med fördelning på ålder och branschtillhörighet.

Hur länge stannar arbetskraftsinvandrarna?

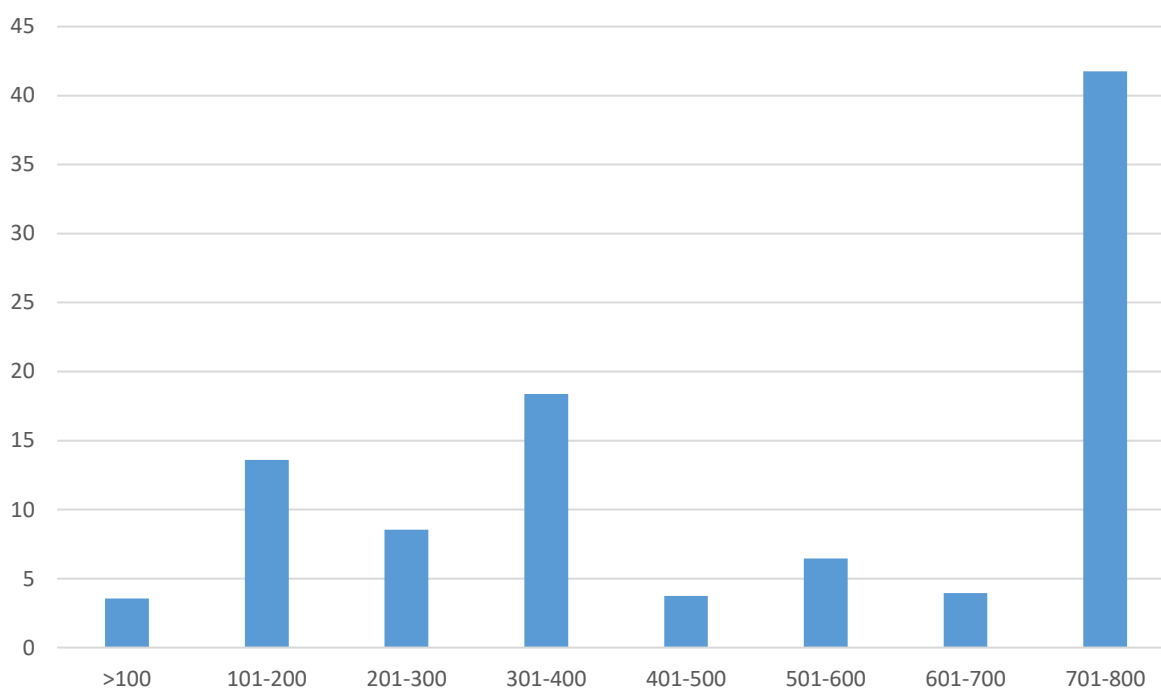
För att kunna göra en bedömning av arbetskraftsinvandringens betydelse för installationsbranschen räcker det inte att veta hur många personer som varje år ansöker om arbetstillstånd, man måste också skapa sig en uppfattning om hur länge de stannar i Sverige.

Statistik över längden på arbetstillstånden ger dock tyvärr en mycket klen vägledning för att bedöma den faktiska vistelsetiden, eftersom ett aktivt tillstånd ingalunda behöver innebära att individen befinner sig i Sverige.

En indikation i den riktningen ges i figuren nedan, som beskriver hur de beviljade arbetstillstånden vid förstagångsansökningar är fördelade på olika längder. Som framgår är över 40 procent mellan 701 och 800 dagar och bryter man ner dessa siffror ytterligare kan man konstatera att det här nästan uteslutande rör sig om arbetstillstånd med den maximala längden på 2 år. Det skulle förvisso kunna vara på det sättet att nära hälften av arbetskraftsinvandrarna som söker sig till installationsbranschen har för avsikt att stanna i Sverige i minst två år, men så är högst sannolikt inte fallet. I Emilsson m.fl. (2014) konstateras exempelvis att av de drygt 2000 dataspecialister som fick arbetstillstånd år 2009 var mindre 10 procent kvar i Sverige tre år senare. Ur Migrationsverkets statistik kan vi dock utläsa att den genomsnittliga tillståndsperioden för gruppen IT-specialister under perioden 2010–2012 uppgick till omkring 500 dagar (Migrationsverkets ärendedatabas, 2022).

Det är ingen vild gissning att det överlag förekommer betydande diskrepanser mellan sökt tillståndperiod och faktisk vistelsetid i Sverige, så även inom installationsyrkena. Det förefaller i många fall vara högst rationellt att ansöka om arbetstillstånd i maximala två år, även om den ursprungliga planen är att stanna kortare tid i Sverige. Ett skäl till detta skulle kunna vara de långa handläggningstiderna, som gör det svårt att på kort varsel förlänga sin vistelse i Sverige om befintligt arbetstillstånd håller på att löpa ut. År 2021 var den genomsnittliga handläggningstiden vid ett förlängningsärende 130 dagar¹, men samtidigt får man som sökande inkomma med en ansökan tidigast fyra månader (ca 120 dagar) innan befintligt tillstånd löper ut.

Arbetstillstånd för personer med installationsyrken, beviljade vid förstagsansökningar under perioden från januari år 2010 t.o.m maj år 2022, med procentuell fördelning på tillståndperiodens längd.

Källa: WSP:s bearbetning av data från Migrationsverkets ärendedatabas.

Anm: Exklusive bärplockare och ärenden som saknar uppgifter om tillståndens längd.

För att hantera diskrepansen mellan arbetstillståndens längd och faktiskt vistelsetid i Sverige har vi valt metod som utgår från de så kallade överlevnadskurvor som finns redovisade i SCB (2011), mer specifikt den överlevnadskurva som avser invandrade från tredje land, med arbete som grund för bosättning.

En överlevnadskurva visar hur stor andel av de invandrade som är kvar i Sverige vid varje given tidpunkt efter ankomst till landet. Ett dilemma med SCB:s överlevnadskurvor är dock att tidpunkten för ankomst till Sverige i detta fall är synonymt med det datum då den invandrade blivit folkbokförd. I Riksrevisionen (2016) görs dock bedömningen att en betydande del av arbetskraftsinvandrarna från tredje land, sannolikt omkring en tredjedel (bärplockare exkluderade), vistas kortare tid i Sverige än 1 år och blir därför aldrig folkbokförda.

Vi har därför justerat den ovan nämnda överlevnadskurvan i SCB (2011) för att spegla det förhållande att en stor andel av arbetskraftsinvandrarna aldrig uppnår status som folkbokförda. Justeringen har även gjorts med ledning av uppgifter i Joyce (2019). Här konstateras att det under åren 2017 och 2018

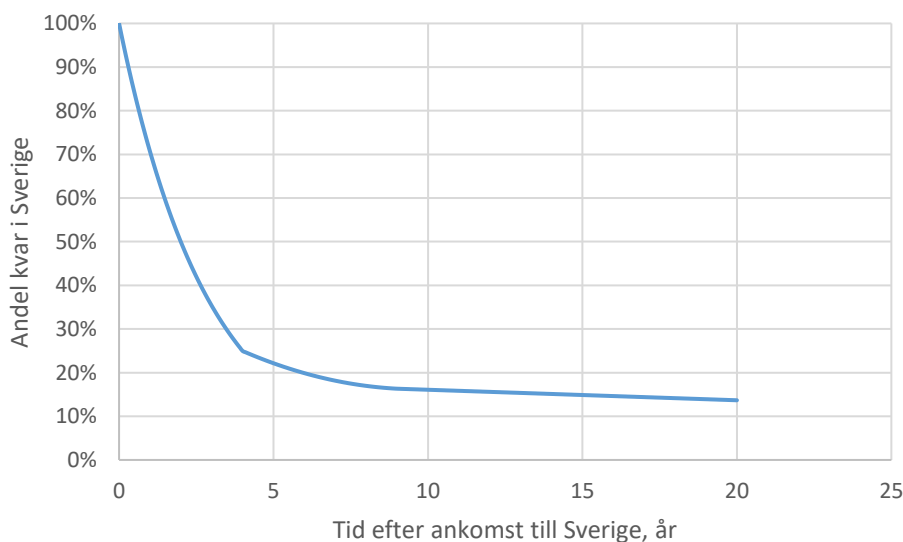
¹ Migrationsverket (2022)

beviljades totalt 6000 permanenta uppehållstillstånd för personer som tidigare haft arbetstillstånd. Det motsvarar en knapp tredjedel av de som fick sitt första arbetstillstånd fyra år tidigare och som därför, givet att de uppehållit sig i Sverige under hela den perioden, uppnått den gräns där man enligt utlänningslagen har möjlighet att få sitt tillfälliga uppehållstillstånd omvandlat till ett permanent dito. Men, här ingår med all säkerhet även personer som uppnått sammanlagt fyra års arbete genom att dela upp vistelsen i Sverige i två eller flera omgångar och därför fått sitt första arbetstillstånd före år 2013.² En rimlig bedömning, låt vara en aning schablonmässig sådan, torde därför vara att cirka en fjärdedel av arbetskraftsinvandrarerna är kvar i Sverige fyra år efter att den första ansökan om arbetstillstånd beviljats.

De justeringar som beskrivs ovan resulterar i en överlevnadskurva enligt figuren nedan. Vi kan notera att sannolikheten för att man som arbetskraftsinvandrare från tredje land är kvar i Sverige bedöms falla mycket brant under de första 4 åren. Redan efter 1 år är sannolikheten nere på knappt 70 procent, efter ytterligare 1 år har den fallit till cirka 50 procent och efter 3 år till cirka 35 procent.

Genom att tillämpa denna överlevnadskurva för tredjelandsmedborgare som beviljats arbetstillstånd för arbete inom installationsbranschen gör vi det implicita antagandet att det vid en given tidpunkt efter ankomst till Sverige inte råder några skillnader mellan olika kombinationer av yrkesgrupp och nationalitet vad avser sannolikheten att vara kvar i landet. Detta är naturligtvis en stark förenkling som kan ifrågasättas. Men, sett såväl till längden på förstagångsansökningarna som benägenheten att söka om förlängt arbetstillstånd är spridningen mellan olika grupper av arbetskraftsinvandrare förhållandevis liten. Det indikerar att det trots allt förefaller rimligt att utgå från *en* gemensam överlevnadskurva.

Överlevnadskurva för arbetskraftsinvandrare från tredje land (exklusive bärplockare)

Källa: WSP:s beräkning baserad på data från Migrationsverkets ärendedatabas (2022) samt SCB (2011)

² Ett permanent uppehållstillstånd får enligt 5 kap. 5§ i Utlänningslagen beviljas en utlänning som i sammanlagt fyra år under de senaste sju åren har haft uppehållstillstånd för arbete.

VI ÄR WSP

WSP är en av världens ledande rådgivare och konsultbolag inom samhällsutveckling. Med cirka 48 700 medarbetare i över 40 länder samlar vi experter inom analys och teknik, för att framtidssäkra världen.

Tillsammans med våra kunder tar vi fram innovativa lösningar för en mänsklig, trygg och välfungerande morgondag. Så tar vi ansvar för framtiden.

wsp.com

WSP Sverige AB

121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7

T: +46 10-722 50 00
Org nr: 556057-4880
wsp.com

